

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för svenska språket

Utländska läkares ordförståelse

Björn Hagström

Specialarbete, 15 poäng
Svenska som andraspråk
Fördjupningskurs SSA 133 nät (61-90 poäng)
VT 2009
Handledare: Ingegerd Enström och Stina Aulin

Sammandrag

I denna uppsats redovisas en undersökning av 24 utländska läkare. Det är två grupper med tolv läkare i varje. Ena gruppen utgörs av EU-läkare som är yrkesverksamma i Sverige, och den andra gruppen är studerande från s.k. tredje land och arbetar ännu inte i sjukvården. Grupperna har olika genomsnittlig vistelsetid ca fyra respektive tre år. Dessa grupper är intressanta för de har olika vägar till den svenska sjukvården. EU-läkare får automatiskt efter ansökan sin svenska legitimation utfärdad av Socialstyrelsen, medan läkare med ursprungsland utanför EU/ESS har en betydligt längre väg till svensk legitimation.

De har alla genomfört samma ordförståelsetest. Undersökningen består av två delar; den första delen handlar om att de ska göra en självskattning av svåra ord utifrån 30 olika meningar. Den andra delen innebär att de ska skriva egna förklaringar utifrån 46 olika bjudord som står med fet stil i ett antal patientbeskrivningar.

Dessa beskrivningar är tagna från ett medicinskt test, TULE-provet, som är obligatoriskt för allmänläkare som kommer från länder utanför EU, men inte för EU-läkare. Dessa förklaringar har sedan bedömts utifrån helt rätt förklaring, delvis rätt, felaktig och utelämnad förklaring. De två kategorierna delvis rätt och felaktiga förklaringar har bedömts utifrån vad det är som brister i förklaringarna. Det finns likheter mellan grupperna, vad gäller ord som upplevs som svåra ord. En tydlig skillnad i sammanställningen av ordförklaringarna kan sammanfattas i att EU-läkarna har en större andel helt korrekta förklaringar på bjudorden, 63 % mot 50 % i studerandegruppen. Slås grupperna felaktiga eller utelämnade ordförklaringar ihop är det fler ord i studerandegruppen som sex läkare eller fler inte klarar (15 olika ord). Motsvarande siffra bland EU-läkarna är sex ord d.v.s. mindre än hälften så många ord som sex läkare eller fler inte klarar.

Studiens resultat väcker tankar kring hur utländska läkare introduceras till den svenska sjukvården, och vikten av en god språklig introduktion.

Nyckelord: ordförråd – ordförståelse – ordförståelsetest

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställningar	1
2. Forskningsbakgrund	2
2.1 Ordbildning	2
2.2 Ordsemantik	4
3. Tidigare forskning	5
3.1 Produktivt och receptivt ordförråd	5
3.2 Svåra ord- vad är det?	7
3.2.1 Kategorisering av ord utifrån frekvens och spridning	9
3.3 Undersökningar om ordförståelse	10
3.4 Testning av ordförståelse	12
3.4.1 Validitet och reliabilitet	13
4. Material och metod	14
4.1 Bakgrund	14
4.2 Ordförståelseundersökningen	15
4.3 Urvalet av testord	17
5. Resultat	17
5.1 Pilotundersökningen	17
5.2 Självsfattning av svåra ord (del A) för läkargrupperna	19
5.3 EU-läkarnas ordförklaringar (del B)	20
5.4 Studerandegruppens ordförklaringar (del B)	21
6. Analys och diskussion	23

Litteraturlista

Bilagor

Bilaga 1 Antal utfärdade läkarlegitimationer i Sverige 2007

Bilaga 2 Svensk läkarlegitimation och utbildningsland

Bilaga 3 Informationsbrev till informanterna i undersökningen

Bilaga 4 Självsfattning av svåra ord (del A) och ord att förklara (del B)

Tabeller

Tabell 1 Bakgrundsfakta om EU-läkarna

Tabell 2 Bakgrundsfakta om studerandegruppen

1. Inledning

Att undersöka utländska läkares språkanvändning är intressant av flera skäl. Dels har antalet läkare med utländsk bakgrund ökat de senaste åren. Det är av intresse att synliggöra utländska läkares språkbehärskning och även undersöka områden där svårigheter föreligger. Dels har samhället olika regler för olika grupper av läkare vad gäller vägen till svensk läkarlegitimation och krav på formell språkutbildning. Läkare från Europeiska Unionen, (EU), får efter ansökan automatiskt sin läkarlegitimation och det finns inga krav på formell språkutbildning. Det är upp till arbetsgivarna själva att bedöma om läkaren ifråga kan anses klara arbetet rent språkligt eller om det ska anordnas möjligheter till språkutbildning. Allmänläkare som kommer från länder utanför EU är tvungna att göra ett medicinskt kunskapstest och ett språktest. Eftersom det är centralt med en fungerande språkbehärskning och språkförståelse i kommunikationen mellan läkare och patient, och det ger trygghet för båda parter, har jag valt att undersöka utländska läkares ordförståelse. Jag har valt att göra det utifrån ett ordtest, där det dels handlar om att göra en självskattning av svåra ord, dels skriva egna förklaringar till 46 ord placerade i kontext.

1.1 Syfte och frågeställningar

Med tanke på att utländska läkare har olika vägar för att få svensk legitimation är det intressant att undersöka dessa grupper för en språkundersökning. Jag vill undersöka ordförståelsen hos yrkesverksamma EU-läkare jämfört med utländska läkare som kommer från länder utanför EU. Dessa studerar svenska och arbetar ännu inte i den svenska sjukvården. Syftet med uppsatsen är att jämföra hur två grupper av utländska läkare förklarar ord och även vilka ord de själva anger som svåra ord. Jag vill undersöka vilka typer av ord som ger störst svårigheter.

Frågeställningar:

- Hur lyckas yrkesverksamma EU-läkare respektive svenskstuderande utländska läkare, från tredje land, i ett ordförståelsetest?
- Vilka likheter och skillnader finns mellan läkargrupperna i ordförklaringarna?
- Vilka ord är svårast respektive lättast att förklara?
- Varierar ordförklaringarna med vistelsetiden i Sverige?
- I vilka kategorier kan de delvis rätta ordförklaringarna indelas?
- I vilka kategorier kan de felaktiga ordförklaringarna indelas?

2. Forskningsbakgrund

I detta kapitel redogörs för forskning och litteratur kring ordbildning och ordsemantik.

2.1 Ordbildning

Liljestrand (1993:26) delar in ordförrådet, ur ordbildningssynpunkt, i följande grupper. 1. Enkla ord, t.ex. *vän*, *fiende* 2. Sammansättningar, t.ex. *väntjänst*, *dödsfiende* 3. Avledda ord, t.ex. *vänskap*, *fientlig* 4. Elliptiska ord, t.ex. *el* av *elektricitet*.

De enkla orden består av ett rotmorfem och är enmorfemiga. Sammansättningar och avledningar bildas med en plusteknik och är flermorfemiga. En sammansättning består av minst två rotmorfem och en avledning av minst ett rotmorfem och ett avledningsmorfem. Elliptiska ord bildas genom en minusteknik. Något tas bort från det sammansatta eller det avledda ordet och de är oftast enmorfemiga. Rotmorfem, sammansättningar och avledningar kan kombineras på många sätt i svenskans ordförråd. Sammansättningar består av två leder; förled- och efterled. Villkoret för att ordet ska klassas som en sammansättning är att båda lederna är självständiga. Efterleden är den viktigaste delen av sammansättningen. Det är den som avgör till vilken ordklass sammansättningen hör. Om efterleden är ett verb blir sammansättningen också ett verb t.ex. *halshugga*. Är den ett substantiv blir sammansättningen också ett substantiv t.ex. *rödvin* (Malmgren 1994:34). Förleden och efterleden är oftast substantiviska, adjektiviska eller verbala. Huvudordet placeras som efterled i en sammansättning och bär upp huvudbetydelsen. Det finns både s.k. genomskinliga och ogenomskinliga sammansättningar. Vid genomskinliga sammansättningar kan man använda omskrivning för att visa på de semantiska relationerna mellan för- och efterled t.ex. *inkomstbortfall* - *bortfall av inkomst*. Den andra typen av sammansättning är de ogenomskinliga eller lexikaliserade. Kännetecknet för denna grupp av ord är att betydelsen inte går att koppla ihop som summan av de ingående delarna. I Josephsons undersökning (1982:175, 191) framkom det att ord som informanterna själva trodde att de behärskade, fast de inte gjorde det, var just ogenomskinliga sammansättningar. Det som avgör om andraspråksinläraren tror sig kunna sammansättningar eller inte är om inläraren känner igen någon eller några delar av sammansättningen och om kontexten kan bidra med information. Sammansättningar är rikligt representerade i informationstäta facktexter och i läroböcker. Sammansättningar som har fått en bildlig betydelse kan vara svåra att förstå t.ex. ordet *fotfäste*. Det gäller att se bort från de olika delarna i sammansättningen för att få grepp om den metaforiska betydelsen. Med anledning av detta, antar jag, att den typen av sammansättningar kan vara svåra för andraspråksinlärare. Sammansatta verb är

en grupp av sammansättningar där förleden är en s.k. partikel och kallas för partikelverb (Malmgren 1993:42). Partikeln är ett kort betonat ord; en preposition eller adverb t.ex. *avbryta* och *uppvärdera*. Partikelverben kan i sin tur delas in i löst och fast sammansatta partikelverb. Löst sammansatta partikelverb är när partikeln kan skrivas som självständigt ord efter verbet med en oförändrad betydelse t.ex. *ingripal/gripa in*.

Vissa partikelverb måste hållas ihop som fast sammansatta d.v.s. när partikeln inte kan stå som ett självständigt ord t.ex. *påminna*.

Malmgren (1993:43) menar att det finns fyra typer av partikelverb.

1. Partikelverb som alltid är fast sammansatta t.ex. *avlida*.
2. Partikelverb som alltid är löst sammansatta t.ex. *tycka om*.
3. Partikelverb som kan vara både löst och fast sammansatta utan skillnader i betydelse t.ex. *omtalaltala om*.
4. Partikelverb som kan var både löst och fast sammansatt men skillnader i betydelse t.ex. *avbrytalbryta av, omvändalvända om*.

Den fjärde kategorin kan antas ge svårigheter för andraspråksinlärare med tanke på partikelverb som kan vara både löst och fast sammansatta med skillnader i betydelse.

En annan del i ordbildningen är avledningar. Med avledning menas ett ord som är bildat av ett rotmorfem med tillägg av ett eller flera affix. Affixen är av två slag; prefix som placeras före rotmorfemet och suffix som placeras efter. Vissa prefix har grammatisk, stilistisk eller semantisk funktion. Avledningar kan bildas på många sätt, ofta med prefix och suffix t.ex. *o-van-lig*. Svenskans avledningsmorfem (affix) är av olika ursprung och enligt Liljestrand (1993:54) kan man urskilja tre huvudgrupper:

1. affix av nordiskt ursprung t.ex. *o-* i *obruten*, *lig-* i *laglig*.
2. affix av tyskt ursprung som är inlånade under medeltiden med olika ord t.ex. *be-* i *betala*, *er-* i *erfara* och *för-* i *förarga*. Ursprungliga tyska suffix är *-inna* i *målarinna*, *-bar* i *underbar* och *-aktig* i *tjuvaktig*.
3. affix av grekiskt, latinskt eller franskt ursprung. Affixen i denna grupp tillhör det internationella förråd av morfem och finns i många språk. Det underlättar förståelsen mellan språken t.ex. är *anti-* i *antites* ett grekiskt prefix. Dessa morfem från de klassiska språken har nått svenskan via franskan.

2.2 Ordsemantik

Förståelsen av ord eller en text innebär en inre mental process hos mottagaren. Därefter måste också mottagaren visa eller göra något som visar att hon har förstått. Detta hör hemma inom den del av språkvetenskapen som kallas semantik vilken kan studeras på olika språkliga nivåer, (ord, sats och textnivå), och delas in i ordsemantik och satssemantik (Josephson 1982:15). I ordsemantiken görs en åtskillnad mellan begreppen **intension** och **extension**. Intensionen av ett ord avser då ordets betydelse, medan extensionen är företeelsen som betecknas av ordet. Ett exempel på detta är om ordet bruttonationalprodukt ska förklaras. Dels kan man peka på att det är en term i nationalekonomin och att termen visar något om det skick landets ekonomi befinner sig. Det förklarar extensionen av ordet. För att kunna intensionen av begreppet BNP måste detaljerna och processerna i landets ekonomi förstås (Malmgren 1994:15). Josephson (1982:19) uttrycker det så här: ”Ju större intension ett ord har, desto mindre är extensionen och vice versa”.

Inom semantiken undersöker man ords betydelser genom att kartlägga vilka slags satser ordet kan ingå i. När satsens funktion avgjorts kan de olika ordens betydelseförhållanden till varandra klargöras. Den närmaste språkliga omgivningen hos ett ord avgör hur vi tolkar betydelsen av det enskilda ordet. Ett exempel på detta är ordet *fotfäste*, som kan tolkas på olika sätt i följande meningar: *jag tappade fotfästet och föll från klippan*, som är en bokstavlig betydelse och *Nils tappade fotfästet i tillvaron när hans fru dog*, som betecknar en bildlig betydelse. Att beskriva och definiera ords betydelser är en central fråga inom semantiken (betydelseläran). Svårigheten är att när ord ska beskrivas så används andra ord d.v.s. ord är instrumentet för att beskriva andra ord. Risken är då att man hamnar i cirkeldefinitioner (Malmgren 1994:14). Det är precis vad som kan hända när man använder **synonymer** som förklaringsmetod. Begreppet synonymer syftar egentligen på två ord som har exakt samma betydelse, och det anses allmänt att det finns väldigt få sådana synonyma ordpar. Även fast två ord kan tyckas vara identiska kan de skilja sig åt när det gäller till exempel stilnivå. För att ett ord ska räknas som synonymer brukar det istället räcka med att de har ungefär samma betydelse, vilket innebär att de är utbytbara i många olika kontexter (Enström 1996:91). Synonymer med olika stilnivå som alltså inte är utbytbara är svårt för en andraspråksinlärare. De behöver få kunskap om ords lämplighet i olika situationer. De s.k. partiella synonymerna är också svårt att få grepp om för andraspråksinlärare. Det gäller ord som delvis överlappar varandra i betydelsen. Det innebär att de kan bytas ut i vissa sammanhang men inte i andra t.ex. ord som *grina*, *tjura* och *lipa* (Brodda 1973:32).

En vanlig företeelse i språk är att ord kan vara flertydiga. Man brukar skilja mellan termerna **homonymi** och **polysemi**. En och samma ordform kan ha två eller flera betydelser t.ex. ordet *två* i följande meningar; *jag vill två mina händer*

- *jag har två händer*. I första exemplet är *två* ett verb med betydelsen 'tvätta' medan i det andra exemplet är det fråga om räkneordet. Det rör sig om helt olika betydelser, men samma ordform. I själva verket är det fråga om två olika ord som råkar ha samma stavning och uttal. Detta kallas för homonymi (Brodda 1973:25). Ord däremot som har samma form men med besläktade betydelser kallas för polysema ord t.ex. *stjärna*. Populärt uttryckt innebär polysemi att man har att göra med ord som har två eller flera betydelser, och med homonymi att det är två olika ord men samma ordform (Malmgren 1994:18). Man kan anta att de polysema orden kan utgöra en problematisk kategori för andraspråksinlärare, med tanke på ordens besläktade betydelser. Det som underlättar förståelsen och kan ge ledtrådar till betydelsen är kontexten. Att lära sig de polysema orden med dess olika betydelser bidrar till ett rikare och större ordförråd.

3. Tidigare forskning

3.1 Produktivt och receptivt ordförråd

Att lära sig ett andraspråk innefattar många olika delar som uttal, grammatik och att kunna tillägna sig och använda nya ord. Ordförrådsutvecklingen i det nya språket är en ständigt fortgående process, för att erövra allt fler ord och ordområden. Ju fler ord- och begrepp som behärskas av inläraren desto fler möjligheter öppnas, för att uppleva delaktighet i samhället och ta del av mer komplicerade språkliga aktiviteter. Enligt Viberg (1993:35-36) är ordförrådet den del av den språkliga kompetensen som utvecklas allra mest under hela livet. Ett mått på vikten av ordförrådets utveckling är att det krävs cirka 40 000 ord för att med behållning läsa en dagstidning (Viberg 1988:216). En vuxen människas ordförråd kan bestå av mellan 50 000 upp till 250 000 ord (Aitchison, 1987:7). Att tillägna sig ord- och begrepp i ett andraspråk är en del av vad jag kallar *den dubbla utmaningen* - att både lära sig språket som sådant för att kunna använda det och dessutom lära sig kunskap och fakta på det nya språket.

Ordförrådet har tidigare delats in i aktivt och passivt (Viberg 1993:62). Den passiva behärsknigen inbegriper förståelsen av ord när man stöter på det, medan aktiv behärskning är att inläraren kan använda ordet i olika situationer. Josephson (1982:38) beskriver det på följande sätt: "aktiv ordförståelse kan definieras som förmåga att använda ett ord när det är lämpligt, passiv som förmågan att förstå ett ord när någon annan använder det".

Termerna aktivt/passivt börjar försvinna i forskningslitteraturen och idag talar man hellre om ordförrådet som produktivt/receptivt, eftersom också det att tillägna sig det "passiva" ordförrådet är en aktiv process. Tornberg (1997) ersätter termen passivt ordförråd med ordförståelse för att markera att det är en aktiv process med ordförståelse (Tornberg 1997:98). Det produktiva och

receptiva ordförrådet ställer olika krav på språkinläraren (Nation 2001:24). En betydande skillnad mellan dessa båda delar är att det produktiva ordförrådet är mindre än det receptiva. Enligt Enström (1996:51) är det betydligt lättare att känna igen ett visst ord och finna ut betydelsen, än det är att återkalla det i minnet och därefter använda det korrekt.

Vad innebär det att kunna ett ord produktivt?

I Enström (1994:22-25) nämns fem faktorer för att kunna ett ord i det produktiva ordförrådet:

1. Ha kunskap om grundbetydelsen hos varje ord.
2. Kännedom om vilken utvidgad betydelse ord kan ha.
3. Ytterligare kunskap för att kunna ett ord är att ha kunskap om i vilken kontext orden kan användas; i det ingår också ords stilnivåer.
4. Ords olika betydelsereationer till andra ord är också angeläget för att kunna ett ord.
5. Kunskap om ords kombinationsmöjligheter.

I produktiva språksituationer ställs alltså krav på att behärska stavning, uttal, grammatiska former, syntaktisk konstruktion som kombinationsmöjligheter, förutom de betydelsemässiga aspekterna (Enström 1997:73).

Vad innebär det att kunna ett ord receptivt? Linell (1978:242-243) nämner olika nivåer i förståelsen av språkliga yttranden i en kommunikationssituation bl.a. att förstå de enskilda orden, förstå vad yttrandet innebär rent språkligt och att förstå den situationella tolkningen. För att tillgodogöra sig ord receptivt, när man läser eller lyssnar, använder inlärare ofta sökning av ledtrådar i det sagda eller lästa. Det är oftast inte nödvändigt att kunna ett ord fullständigt i receptiva situationer. Man kan ofta få en ungefärlig uppfattning om ett ords betydelse genom s.k. gissningsstrategier (Enström 1997:73). Enström & Holmegaard (1993:177) tar upp fem olika gissningsstrategier när det gäller det receptiva ordförrådet:

1. Innehållet i texten. Ibland kan orden både före och efter ge ledtrådar till ords betydelse.
2. Ordklasstillhörigheten. Kan man se vilka böjningsändelser som används kan det underlätta.
3. Ordbildningen ger ofta viktiga ledtrådar till betydelsen t.ex. ordstam, prefix eller suffix. Aktiva kunskaper i svensk ordbildningslära är en teknik som kan antas hjälpa inlärare att lära sig på egen hand. Om inläraren tidigt blir medveten om ords beståndsdelar och deras betydelser finns bättre möjligheter att lära in nya ord och även att räkna ut betydelsen hos obekanta ord.

4. Finns liknande ord på andra språk så kan det vara en hjälp till betydelsen.
5. Sambandsorden i meningarna bidrar ofta till förståelsen.

Ju fler ledtrådar desto större är chansen att komma rätt i ordförståelsen. Ytterligare en sak av betydelse är förståelse och kunskap om omvärlden och i vilken mån inläraren har en förförståelse om vad t.ex. en text handlar om. Om en läsare har goda förkunskaper i ett ämne brukar det underlätta förståelsen (Tornberg 1997:98). För att utveckla det receptiva ordförrådet handlar det om att läsa och lyssna på målspråket och det produktiva utvecklas genom att uttrycka sig både muntligt och skriftligt (Enström & Holmegaard 1996:6). Förutom att använda sig av dessa färdigheter i språkanvändningen är kunskap om ordbildning viktigt för att förstå svenskans uppbyggnad och vilka möjligheter som finns att bilda nya ord.

3.2 Svåra ord - vad är det?

En folklig och enkel definition av svåra ord kan vara: ”ord som många läsare eller lyssnare vill ha förklaring på” (Källquist 1980:5). Källquist utvecklar dock detta vidare med att det oftast handlar om främmande ord, men även att ord, som verkar hur svenska som helst, kan orsaka svårigheter. Det gäller då oftast ord som är gamla ordlån från tyskan. Alla språkinlärare har säkert erfarenhet av att vissa ord är lättare att lära in och komma ihåg, medan andra ord är svåra att lära sig. Den erfarenheten kan kännas igen oavsett om det är användningen av modersmålet eller ett andraspråk vi talar om. Att exakt fastställa vad som är typiskt för ett svårt respektive lätt ord är inte helt enkelt, eftersom det beror på många olika faktorer. Enström (1997:73) tar upp sex olika faktorer som spelar in när det gäller om ett ord är svårt eller lätt att lära in:

1. Produktivt/receptivt ordförråd. Hur svårt ett ord är att lära in beror på om det lärs in för det receptiva eller det produktiva ordförrådet. Korrekt ordanvändning ställer ju större krav på inläraren än vad gäller ordförståelse d.v.s. att känna igen och förstå ett ord i ett visst sammanhang.
2. Konkret och abstrakt ordförråd. Denna punkt brukar påverka hur svårt eller lätt ett ord är att lära in. De konkreta substantiven som ofta har ett entydigt innehåll är också lättare att förklara än mer abstrakta ord.
3. Ords innehålls- och uttryckssida. Ju innehållsrikare ett ord är d.v.s. ju fler betydelsekomponenter det innehåller, desto högre svårighetsgrad. För att behärska ett ord fullständigt krävs kunskap om de olika betydelsekomponenterna. Det kan gälla ord som har likartad betydelse t.ex. synonymer. Orden kan vara utbytbara i vissa kontexter men inte i andra. Uttryckssidan av ett ord kan avgöra om det upplevs som svårt eller lätt. Långa, främmande och ogenomskinliga ord

kan ge upphov till svårigheter, utan det faktum att ordet är lågfrekvent. Ett exempel är ordet *diversifiering*, som är ett långt, främmande och lågfrekvent ord. Det uppfattas av många som ett svårt ord. Däremot ordet *obligatorisk*, som är lika långt och lika främmande i det svenska språksystemet uppfattas som lättare, vilket säkert hör ihop med att det är betydligt mer frekvent förekommande i språket. Ytterligare en sak är formella likheter mellan ord som kan antas ge svårigheter; när man inte uppmärksammar två ord med besläktade betydelser eller när ord har samma form med helt olika betydelser s.k. polysema respektive homonyma ord. Enström tar upp i detta sammanhang en verbkategori, partikelverb, vars relation mellan uttryck och innehåll, kan antas vara svår för många andraspråksinlärare (Enström 1996:57).

4. Ordklasskillnader. Det anses att substantiv är den lättaste ordklassen att lära in, därefter adjektiv medan verb är svårare. Det har att göra med att ordklasserna har olika grad av semantisk självständighet. Substantiven tillhör gruppen självständiga ord och är ofta knutna till något konkret ämnesområde. De minst självständiga orden kan finnas i olika sammanhang och är svårare att lära in. Verben tillhör den senare gruppen. De är mindre kontextbundna och finns i många olika sammanhang. Det gör att betydelsen hos verbet kan variera mer än hos substantiven (Enström 2003:7). Ytterligare en sak är att grundbetydelsen hos verb kan ändras genom tillägg av partiklar och prefix, vilket ökar svårighetsgraden.

5. Frekvens. Ett ords frekvens spelar roll vid inläringen av nya ord d.v.s. ord man ofta möter är lättare att lära in än ord man sällan möter. Det kan också vara så att ord som är frekventa för en infödd inte är det för en andraspråksinlärare. Det behöver inte alls innebära att ett vanligt förekommande ord är lätt. Verb som t.ex. *hålla* och *dra* tillhör de 1000 mest frekventa orden i svenskan, men kan vara svåra att få grepp om.

6. Ord i kombination. En del i ordinläringen i ett andraspråk handlar om att lära sig vilka ord som ofta kombineras med varandra s.k. kollokationer. Infödda språkanvändare har genom en intensiv och långvarig kontakt med språket en kunskap hur ord ofta kombineras med varandra. För andraspråksinlärare som inte haft den möjligheten utgör kollokationerna en svårighet. Ju mer grundläggande och centralt ett ord är i ordförrådet, desto fler kombinationsmöjligheter (kollokat) kan ordet ha. De mest frekventa verben ingår i den gruppen t.ex. *dra*. De har själva litet betydelseinnehåll och kan därför kombineras med olika substantiv och bilda verb+substantiv-kollokationer t.ex. *dra lärdom*. För ett idiomatiskt språkbruk är det inte tillräckligt att veta bara vad substantivet betyder utan även kunskap om vilket verb det ofta kombineras ihop med. En mycket vanlig typ av ordkombination i svenskan är partikelverben. Det är kombinationen av ett verb och en preposition eller adverb som partikel. Genom att lägga till en partikel till verbet kan betydelsen och hela

verbuttrycket ses som en semantisk enhet. En annan grupp av ord som kombineras med varandra är idiom, som är en fast ordkombination som har en betydelse tillsammans och brukar vara ogenomskinliga. Det går alltså inte att gissa sig till vad kombinationen av ord betyder även om man vet varje enskilt ord (Enström 2003:5). En språkinlärare måste lära in idiomerna som en helhet. Luthman (2002) har iakttagit svårigheterna med idiomatiska uttryck i undervisningen. Just fasta uttryck i svenska språket upplevs ofta förvirrande och blir ett hinder för studerande med utländsk bakgrund. Ofta kan det bidra till svårigheter med att nå målen för de högre betygen i skolan. Skolans målkriterier handlar om att ha en god behärskning av idiomatiska uttryck (Luthman 2002:3). I detta avsnitt har det svenska ordförrådet behandlats och även vissa typer av ord har lyfts fram, som kan antas bereda vissa svårigheter för andraspråksinlärare.

3.2.1 Kategorisering av ord utifrån frekvens och spridning

I detta avsnitt redogörs för olika ordkategorier, som ämnesoberoende, ämnesrelaterade och vardagliga ord, som kan antas vålla svårigheter för andraspråksinlärare.

Inom projektet OrdiL (Lindberg 2006 b) har en kartläggning av ordförrådet i läromedel för grundskolans senare år genomförts. Kartläggningen har utifrån ordens frekvens och spridning legat till grund för en kategorisering av ordförrådet i ämnesoberoende och ämnesrelaterade ord.

* ämnesoberoende ord; ord som förekommer allmänt i läromedel. De är frekventa och av allmänspråklig karaktär t.ex. *det*, *komma* och *stor*. De kan även vara abstrakta men allmänna i språket t.ex. *resurser*, *avtar* och *motsvara*.

* ämnesrelaterade ord; ord som är allmänspråkliga men är förknippade med ett visst ämne t.ex. *företag*, *karta*, *kyrkan* och *äng*. Den andra gruppen av ämnesrelaterade ord är facktermer med specifik betydelse, som ofta är unika för ett ämne (Lindberg 2006 b:95-96). Vad som kommer fram i analysen av detta i relation till andraspråksinlärare är att specifika svårigheter främst relateras till de ämnesoberoende, abstrakta orden. Kännetecknande för dessa är att de kan förekomma i många olika sammanhang, men även vardagliga ord och fraser kan utgöra hinder för förståelsen. Ord som utöver dessa kan utgöra svårigheter är de högfrekventa, vardagliga orden som används i mer specialiserade betydelser än i skolspråket. Bland dessa ord finns lexikaliserade fraser som *äga rum* eller partikelverb som *lägga ner*. Denna kartläggning handlar om läromedel för elever i åldrarna 13-16 år. Många av dem är mitt i en intensiv språkutveckling. Hur ser det ut för vuxna avancerade inlärare på detta område? Är dessa ordgrupper en källa till problem även på avancerad nivå? I Enström (2004) beskrivs på liknande sätt tre ordtyper som spelar en viktig roll på avancerad språkfärdighetsnivå: ämnesrelaterade ord, mindre frekventa ämnesoberoende

ord och mindre frekventa vardagliga ord. En person som vill bedriva högre studier i ett ämne behöver lära sig ämnets facktermer d.v.s. direkt ämnesrelaterade ord. Dessa ord är så lågfrekventa att både utländska och svenska studerande behöver lära sig den terminologin. Dessa ord betecknar Lindberg (2006 a) för ämnesspecifik vokabulär. Utöver den typen av ord finns det ord som förekommer inom många olika ämnen s.k. mindre frekventa ämnesoberoende ord t.ex. *förvisso*, *påfallande* och *adekvat*. Termen allmänt akademisk vokabulär förekommer hos Lindberg (2006 a:67) för att beteckna ord som är vanliga i akademiska kretsar oavsett ämne. Enströms tredje grupp, de mindre frekventa vardagliga orden, är ord som kan förekomma i skönlitteratur och i vardagliga samtal (Enström 2004:175). I vissa kontexter är orden mer frekventa än i andra. Orden *glättig*, *mesig* och *tramsig* förekommer i vardagligt tal, men inte i kurslitteratur eller dagstidningar. Precis som med andra ord kan kontexten ibland hjälpa till. Svårigheten består i att man sällan möter dessa ord i skrift (annat än i romaner) utan mest i talat språk. Med anledning av att många studenter med utländsk bakgrund inte har så lång vistelsetid i Sverige och har inhämtat större delen av sitt ordförråd genom direkt undervisning eller läsning är det inte förvånande att dessa mindre frekventa vardagsord innebär svårigheter.

Samma ordtyper som förekommer på avancerad nivå förekommer alltså i analysen av läromedel för år 7-9. Därmed inte sagt att det inte förekommer avancerade inlärare i åldern 13-16 år. Med tanke på att de utländska studenterna studerade på universitet och den ordkunskap det kräver bedöms de vara på avancerad nivå. De mindre frekventa ämnesoberoende orden samt de mindre frekventa vardagliga orden behöver ges större uppmärksamhet hos inlärare för att de ska kunna tillägna sig ett större ordförråd. För att kunskapen ska öka kring ordförrådets betydelse för olika delar av språkanvändningen behövs studier och forskning. Under lång tid har ordförrådet inte varit i fokus inom andraspråksforskningen, även om forskningsfältet har utvecklats mer på senare år. Det har varit så av flera skäl. Språkvetare har i allmänhet varit mer intresserade av fonologiska och syntaktiska frågor och gjort att ordinlärning kommit i skymundan (Enström 1996:38). En annan tänkbar förklaring som ges av Enström kan vara att lexikonet inte är ett slutet system i språket, och därmed svårt att greppa och beskriva, jämfört med fonologin som är mer begränsat till sin karaktär.

3.3 Undersökningar om ordförståelse

Ulla-Britt Kotsinas (1982) har gjort en fallstudie av sex vuxna andraspråksinlärares spontana talspråk och deras ordförråd. Dessa inlärare hade inte följt någon undervisning. Informanterna spelades in på band och delar av materialet transkriberades. Hon analyserade det spontana talspråk som informanterna uppvisade, både ordens användning och betydelse. Det hon kom fram till var att

ordförrådet var väldigt begränsat och att kommunikationen försvårades. Ordförrådet koncentrerades till de innehållsbärande orden som beteckningar för personer och konkreta saker. Hjälpverb, pronomen och konjunktioner användes mer sällan än i normalt svenskt talspråk. Räkneord och interjektioner användes oftare än i svenskt talspråk. Tre olika faktorer, enligt Kotsinas, kan påverka ordförståelsen. Det är ords **komplexitet**, **inputfrekvens** och **behov** (Kotsinas:209ff). Med inputfrekvens menas här att ord som inläraren möter ofta lärs in tidigt i t.ex. direkta samtal där inläraren deltar. I begreppet komplexitet inryms bl. a. att korta ord lärs in före långa och semantiskt enkla ord lärs in före semantiskt komplicerade ord. Även ords abstraktionsgrad och ord som liknar ord i modersmålet påverkar förståelsen. I den tredje faktorn, behov, är alltså ord inbegripna som är nödvändiga i konversationen och som lärs in tidigt, s.k. situationellt viktiga ord. Ett exempel på ett sådant ord är *skatt*, som brukar anges vara ett av de första orden andraspråksinlärare lär sig. Ytterligare en sak hon såg i materialet var att det fanns ett eller två verb som användes frekvent inom ett visst ordområde s.k. semantiskt fält. Dessa verb utsätts för betydelseutvidgningar; t.ex. *komma* som får ersätta andra verb som *åka* och *gå*. En annan forskare som arbetat med studier kring ordförståelse är Viberg, som beskrivit den semantiska uppbyggnaden av vissa delar av verbordförrådet (Enström 1996:42). En sak som framkommit är att typologiska skillnader kan påverka ordförrådsutvecklingen. De ord som har besläktad men inte identisk betydelse ger troligen inlärningssvårigheter p.g.a. semantiska fält är ordnade på olika sätt med olika betydelsekomponenter.

De ovan beskrivna studierna gäller inlärare på de initiala stadierna och hos lågutbildade vuxna. Det finns däremot få studier som riktas mot avancerade inlärare. Hyltenstam (1988) har genomfört en studie i projektet *Svenskan hos tvåspråkiga gymnasieelever*. Där deltog 24 tvåspråkiga elever med finska och spanska som modersmål och en kontrollgrupp med 12 svenska elever. I denna undersökning kallad *Nästan infödd svenska* beaktades alla fel från normen som infödd. Analysen visar att de tvåspråkiga eleverna gör minst dubbelt så många grammatiska och lexikala avvikelser jämfört med de svenska eleverna. De grammatiska felen rör sig bl.a. om *numerus*, *ordföljd* och *tempus*. De lexikala avvikelserna rör:

- Fel i enskilda ord t.ex. *demonstrera*=(demonstrera).
- I idiom eller fasta ordförbindelser kan någon av orden vara felvald t.ex. *lära sig läxa* =(lära sig en läxa).
- Felaktigt ordval kan bero på att selektionsrestriktionerna inte har upprätthållits t.ex. *stim av fjärilar*=(svärmar).
- Det felaktiga ordet ligger nära ett annat ords betydelse t.ex. *lunchen njöts* =(avnjöts) (Enström 1996:43).

Även Olle Josephson har genomfört en ordförståelseundersökning där bl.a. gymnasieelever deltog (Josephson 1982). Han har låtit 2500 informanter skriva egna förklaringar till 40 bjudord som fanns i en kort mening och det rörde sig

om samhällsord. Tre olika grupper av informanter; AMU, år 1 gymnasiet och en grupp från år 9. Orden var från ekonomiska, politiska och sociala sammanhang. Resultaten visade att många ord var svårförståeliga. Josephson anger fyra faktorer som bidrar till ordförståelsen: frekvens, uttryck, innehåll och kontext (Josephson 1982:172ff). Frekvens, uttryck och innehåll är tidigare nämnt i uppsatsen. Josephson menar att den kontext i vilken ett ord förekommer kan bidra till förståelsen av ett ord. Resultaten från dessa studier visar att både vuxna svenskar och skolelever hade svårt med förståelsen av samhällsord. Bäst klarade sig AMU-gruppens informanter, därefter gymnasiegruppen. Däremot fanns inte andraspråksinlärare med i studien. Orden de flesta hade svårt för var ovanliga ord. I hans undersökning presenterades inte orden isolerat utan i en kort mening.

3.4 Testning av ordförståelse

I detta avsnitt behandlas frågan om olika typer av ordförståelsetester och vilka svårigheter som förknippas med dessa.

Den första frågan att ta ställning till när det gäller test är vad man vill ta reda på. En annan fråga är om delvis godkända svar ska bedömas som rätta svar i testet (Nation 2001:346). Svaren på dessa frågor styr sedan inriktningen, vilken typ av test som väljs och hur det utformas. Man skiljer på indirekta och direkta metoder för språktester. Vid en indirekt bedömning undersöks en viss språklig företeelse och därefter dras slutsatser om inlärarens språkförmåga. Vid en direkt bedömning används egenproducerat material t.ex. uppsatser och man utgår då från helheten och innehållet står mer i fokus. Bedömningen kan vara svår att göra och blir mer subjektiv än vid bedömning av indirekta testmetoder. Val av metod beror på vad man vill mäta (Enström 1994:18). Det finns fler huvudmetoder att välja mellan vid ordförståelsetest.

- Flervalstest. Informanten får kryssa för ett alternativ av flera som den rätta förklaringen till det testade ordet, bjudordet. Flervalstest är populära för de är lätta att bearbeta och de används som del av standardiserade test i den engelskspråkiga världen vid s.k. TOEFL-test (Test of English as A Foreign Language). Jämfört med andra test är de allmänt sett de enklaste test för inlärare att svara på. Däremot är de krävande att producera; den stora uppgiften är att välja lämpliga felsvarsalternativ s.k. distraktorer. Huvudsaken är att testet är konstruerat så att det har en god diskriminerande effekt. Fördelen med flervalstest är att man med hjälp av distraktorena kan styra intensionsdjupet kring ordet (Josephson 1982:35).
- Matchande test, som är en variant av flervalstest. Informanten får två listor med ord och orden ska paras ihop med en förklaring eller synonym från den andra listan. Svarsmöjligheterna är i detta test begränsade. Ord kan testas isolerat eller i kontext. Nation (2001:353) menar att värdet av att testa ord i

kontext är att den orienterar informanten mot innehållet och på så sätt pekar fram mot betydelsen.

- Ja/nej- test, som är vanligt från det engelskspråkiga området. Man ber inläraren markera om de förstår ett antal isolerade ord genom att sätta ett kryss. Testet har använts i sammanhang där språkinlärare ska placeras i speciella nivåer och undervisningsgrupper. Den stora invändningen mot detta test är att inläraren inte visar förståelsen av de testade orden (Nation 2001:348).

- Bjudord med fria svar. Vid test med fria svar kan bjudordet presenteras både med och utan kontext. Fria svar innebär att informanten själv formulerar en förklaring till bjudordet. Om man vill intensivundersöka ett relativt fåtal ord och vill veta vilka betydelsenyanser som är vanligast i förståelsen av dem då är fria svar lämpligast som metod (Josephson 1982:36). Det går då att utläsa vilka speciella svårigheter som finns kring orden och vilka missförstånd som kan uppstå.

3.4.1 Validitet och reliabilitet

Ett ordförståelsetest kan inte göra anspråk på att testa en informants totala ordförråd. Eftersom språkets ordförråd är så stort så behöver ett urval av ord göras. I utformningen av ett ordtest blir urvalet av ord särskilt viktigt så att orden blir representativa för det man vill mäta s.k. validitet. En nyckelfråga för validiteten i ett test gäller hur representativt urvalet av ord har varit och rör innehållet i testet och om testet mäter det som det påstår sig mäta (Linnarud 1993:113). Om ett ordtest ska ha hög validitet kan inte ordurvalet ske intuitivt utan grundas på kunskap om vilka lexikaliska problem som kan uppstå vid andraspråksinläring (Enström 1994:21). Ett annat krav vid språktester är graden av reliabilitet och det handlar om hur exakt provet mäter det som det ska mäta. Det innebär att förhållandena ska vara lika i testsituationerna och bedömningen densamma för alla informanter, oavsett var och när proven genomförs (Andersen 1994:100). Det rör spänningsfältet mellan det objektiva och det subjektiva. I flervalstest bedöms bara rätt eller fel och det ges inga öppningar till att bedömaren kan ha subjektiva uppfattningar om svaren. Flervalstest är ändå subjektiva i den meningen att valet av bjudord och distraktorer är subjektivt (Linnarud 1993:113).

4. Material och metod

4.1 Bakgrund

Läkare med utländsk examen har ökat markant under de senaste fem åren. 2007 utfärdades 2211 svenska läkarlegitimationer varav 1395, (63%), gick till personer som har sin läkarexamen från ett annat land än Sverige. 2008 registrerades 2074 läkarlegitimationer varav 1274, (61%) till personer med utländsk examen. Av de utländska läkare som fick svensk legitimation 2007, kom enligt Socialstyrelsen 14 % från Tyskland och 14 % från Grekland, 12 % från Danmark och vidare Rumänien 8 %, Ungern 7 %, Polen 6 %, Norge 3 %, Island 2 % och Tjeckien 2 % (se bilaga 1 och 2). Läkare från EU/EES-land som ansöker om svensk legitimation erhåller det automatiskt. Det sker oftast utan långa väntetider. Det finns inte något uttryckligt krav att EU/EES-läkare ska genomgå språkutbildning, utan arbetsgivaren avgör om läkaren ifråga kan, med sin språkbehärskning, fullgöra arbetet i sjukvården. Flera läkare jag mött har studerat svenska innan de kom till Sverige; bl.a. finns svenskkurser i Spanien, Polen och Tyskland. EU-läkarna har i genomsnitt studerat svenska i ca 6 månader antingen i Sverige eller i hemlandet. Läkare från länder utanför EU/EES har en annan väg till svensk legitimation. Det första kravet gäller svenskkunskaper där de ska ha uppnått kunskaper motsvarande

- a) svenska B eller
- b) svenska som andraspråk B eller
- c) TISUS eller
- d) behörighetsgivande kurs på svenskt universitet eller
- e) motsvarande bl.a. prov i svenska för utländsk vårdpersonal.

Det andra kravet gäller kompetensbedömning där specialistläkare måste genomgå sex månaders provtjänstgöring. Allmänläkare är tvungna att genomgå medicinskt kunskapsprov och göra AT-tjänstgöring. Det tar ansenlig tid innan läkarna möter sjukvården. De språkliga kraven är högt ställda med tanke på att nivån svenska B gör att man räknas som avancerad inlärare i det svenska undervisningssystemet.

4.2 Ordförståelseundersökningen

Jag har genomfört en ordförståelseundersökning med tolv yrkesverksamma EU-läkare och tolv utländska läkare som studerar svenska och som ännu inte är yrkesverksamma. Jag kallar den senare gruppen för studerandegruppen i uppsatsen. Jag skickade ut ett informationsbrev om undersökningen och fick därefter kontakt med läkare som visade intresse för att delta (se bilaga 3). Undersökningen av EU-läkarna genomfördes på fyra olika sjukhus i tre olika landsting runt om i södra Sverige. Jag har personligen mött samtliga EU-läkare som genomfört undersökningen.

Tabell 1 Bakgrundsfakta om EU-läkarna

Kön	Vistelsetid i Sverige	Studier i svenska
Kvinna	3 år	4 mån
Man	2,5 år	10 mån
Kvinna	11 mån	4 mån
Kvinna	8 mån	1 mån
Man	9 mån	2 mån
Kvinna	4 mån	4 mån
Kvinna	3 år	1,5 år
Man	11 år	6 mån
Man	1,5 år	3 mån
Man	5 år	6 mån
Man	8 år	6 mån
Kvinna	4 år	7 mån

Tabell 1 visar informanternas vistelsetid i Sverige och tid för studier i svenska.

Genomsnittlig tid för studier i svenska är 6 månader och den genomsnittliga vistelsetiden i Sverige är ca 4 år. Vistelsetiden varierar från 4 månader till 11 år. Nationaliteter som finns representerade är: Tyskland, Grekland, Polen, Spanien, Slovakien och Italien.

Undersökningen av studerandegruppen genomfördes på ett universitet i södra Sverige vid ett gemensamt tillfälle, med deras svensklärare som ansvarig.

Tabell 2 Bakgrundsfakta om studerandegruppen

Kön	Vistelsetid i Sverige
	3,5 år
Kvinna	1,5 år
Man	6 år
Kvinna	8 år
Kvinna	3 år

Man	2 år
Kvinna	3 år
	1 år
Man	2 år
Kvinna	3 år
Man	5 år
Kvinna	2 år

Tabell 2 visar tillgänglig information om informanternas könsfördelning respektive vistelsetid i Sverige. Uppgift om kön saknas för två informanter.

Vistelsetiden i studerandegruppen varierar mellan 1 år till 8 år. Genomsnittlig vistelsetid är tre år. Nationaliteter representerade är: Ryssland, Tanzania, Irak, Serbien, Indien, Iran, Montenegro, Afghanistan och Rumänien. Rumänien är ju ett EU-land nu men den person det gäller har en examen från tidigare som inte uppfyller leg kraven idag och måste således komplettera sin utbildning.

Undersökningen bestod av två delar: den inledande delen var 30 meningar från både medicinsk och vardaglig kontext och uppgiften var att markera ord de själva ansåg att de inte behärskade d.v.s. en självskattning av svåra ord (se bilaga 4). I den andra delen skulle informanterna läsa 24 kortare texter innehållande patientbeskrivningar. I dessa kontexter fanns ett eller flera ord markerade med fetstil. Uppgiften var att skriva en förklaring till dessa ord. (se bilaga 4). Totalt var det 46 ord/fraser som skulle förklaras. Här är det alltså bjudord med fria svar som är undersökningsmetoden. För att se hur testet fungerade genomförde jag en pilotundersökning på min arbetsplats med tre kollegor. Det var två pedagoger med polska som modersmål och en med bosniska. De har en vistelsetid på 15, 16 respektive 24 år. De har studerat svenska 1,5, 2,5 respektive fyra år. Pilotundersökningen visade att testet var användbart och därför beslöt jag att inte göra några förändringar utan använda testet som det var. Det var ju själva testets utformning jag ville pröva innan jag började med undersökningen för läkarna. Jag kan givetvis inte bedöma informanternas totala ordförråd utifrån det lilla material som föreligger med tanke på att språkets ordförråd är så omfattande. Jag har sedan redovisat självskattningen av svåra ord för sig och ordförklaringarna för sig. Det jag har för avsikt att göra är att synliggöra informanternas svar. Bedömningen av ordförklaringarna är indelade i fyra kategorier; helt rätt förklaring, delvis rätt, ingen acceptabel förklaring (fel) och utelämnad förklaring d.v.s. blankt. Jag valde att göra så för att synliggöra förklaringar som ligger inom bjudordets betydelseområde, men inte är helt exakta. I Frick & Malmströms (1976) stora ordförståelseundersökning *Språkklyftan* används tre kategorier; helt rätt, delvis rätt och fel. Uteblivna förklaringar räknas in i felkategorin (Frick & Malmström

1976:13-14). Jag valde att ha uteblivna svar som egen kategori för då innebär det att det är ord som informanterna inte har prövat någon gissningsstrategi på och inte heller kontexten har gett någon öppning till förståelsen. Delvis rätta förklaringar är vaga förklaringar där någon/några betydelsekomponenter är utelämnade, men förklaringen rör sig inom rätt domän. Felaktiga förklaringar hör inte alls ihop med bjudordet; det handlar oftast om gissningar. För att tydliggöra orden i kategorierna utelämnade- och felaktiga förklaringar sammanställer jag dessa ord i resultatdelen för läkargrupperna.

4.3 Urvalet av testord

Läkare som kommer från länder utanför EU/EES- som är allmänläkare måste genomföra ett medicinskt prov s.k. TULE-test. Med anledning av det bestämde jag mig för att urvalet av ord och även patientbeskrivningarna skulle hämtas från detta test. Intressant är då att se hur dessa ord och begrepp kan förklaras även av EU/ESS-läkare som inte behöver göra testet. Jag beslöt att utesluta de rent medicinska orden som har en internationell prägel. Jag antar att dessa ord med latinsk/grekiskt ursprung inte utgör några större problem att förstå. Däremot har jag intresserat mig för de nordiskt/germanska orden. Vissa av de valda orden är frekventa och vardagliga, medan andra är mer knutna till det medicinska området. Jag valde ut enkla verb, substantiv, partikelverb, andra sammansatta verb, sammansättningar, avledningar och fasta uttryck. Jag antar att t.ex. sammansättningar och sammansatta verb inte är enkla att förklara.

5. Resultat

Först i resultatdelen redovisar jag pilotundersökningen. Därefter redovisas självskattningen av svåra ord för båda läkargrupperna. Efter det redovisas resultat för ordförklaringarna för båda läkargrupperna. Senare i resultatdelen ges exempel på feltyper som förekommer i ordförklaringarna, i kategorin delvis rätt och även exempel på vanligt förekommande felaktiga förklaringar i pilotundersökningen och i de båda läkargrupperna.

5.1 Pilotundersökningen

Sammansättningen *fotryggen* och det sammansatta verbet *tillstötte* var orden två av tre uppgav som svåra. Följande ord och fraser har endast en person uppgett som svåra: *hälarna*, *bihålorna*, *uppkastningar*, *flytning*, *ledbesvär*, *till trots*, *se tiden an*, *emellanåt*, *underbett* och *klådan*. En av deltagarna i pilotundersökningen uppgav tio ord som svåra, så den personen står för de flesta

orden. Nedan redovisas de mest frekventa orden i varje ordförklaringskategori med exempel på förklaringar i delvis rätt- och felsvarskategorierna.

Ord som alla förklarar helt korrekt.

buken, gått bort, verkar helt borta, skinkan, höjd huvudända, inte ett dugg och fästingbiten.

Ord som två personer svarar delvis rätt:

medvetandesänkt, drygt, sved, svarar sämre på, tilltagit, frossa och snubblar.

Exempel på svarskategorier utifrån delvis rätta förklaringar.

Det är **betydelseutvidgning** i ordet *snubbla* som förklaras med 'ramlar' och 'trillar'. Det förekommer **oprecisa uttryck** av måtts- och gradord och något tidsuttryck; *måttligt* förklaras till exempel med; 'lätt', ordet *drygt* med 'cirka', 'nästan', ordet *stundtals* med 'någon gång', och ordet *knappt* med 'precis'. **Betydelsereduceringar** finns i förklaringar till ordet *underviktig*: 'har inte bra vikt', till ordet *medvetandesänkt*: 'medtagen', *svarar sämre på*: 'hon blir inte bättre', till ordet *flåsig*: 'andas svårt', till *frossa*: 'fryser', 'kallt', *stirrar*: 'tittar' och till *sved*: 'gör lite ont, känns konstigt'. **Förväxling av annat uttryck**: *av och till* förklaras med: 'från och med'.

Ord som ges en felaktig förklaring av två personer:

häftiga uppkastningar, tillstött, vinglig och frånsett.

Exempel på svarskategorier utifrån felaktiga förklaringar i pilotundersökningen:

Förväxling med annat uttryck finns i förklaringar till orden

häftiga uppkastningar: 'kissar mycket', *vattenkastning*: 'kräks' och till ordet *vinglig*: 'småarg'. Det kan tänkas att det är vresig eller stingslig som åsyftas.

Gissningar från kontexten till ordet *häftiga uppkastningar*: 'hjärtarytmi', som liknar ett ord från kontexten. Ordet *tillstött* fick betydelsen 'hög feber' taget från kontexten. Ytterligare en svarskategori är **lexikala gissningsstrategier** som finns till ordet *uttalad*: 'anmält' eller 'påpekat' till ordet *frånsett*: 'utan att man kan se'. **Motsatsord** är en kategori som förekommer i ordet *tillstött*: 'minskat'. Exempel på **felaktigt valt ord från samma ordfält** till ordet *flåsig*: 'väsande' och till *väsande*: 'flåsig'. Slutligen **felsvar utan någon ledtråd** som till ordet *måttlig*: 'dimmig' till *flytningar*: 'svårt att sova' till *snubbla*: 'pratar mycket' och till ordet *vinglig*: 'känner sig trött'.

Ord med utelämnade förklaringar:

Ordet *fotryggen* har två personer utelämnat, övriga ord en.

klåda, väsande, sved, slött, ovårdad och uttalad.

Totalt har de tre deltagarna i pilotundersökningen gett 138 förklaringar som fördelas på:

Korrekt ordförklaring: 71 (51 %), delvis rätt: 33 (24 %), felaktiga förklaringar: 26 (19 %) och slutligen utelämnade förklaringar: 8 (6 %).

Läggs kategorierna fel- och utelämnade förklaringar ihop innebär det att 25 % är felgivna eller utelämnade svar i materialet.

Med tanke på att deltagarna har en lång vistelsetid i Sverige var det förvånande att t.ex. orden *tillstötte*, *hälarna*, *emellanåt* och *klådan* bedömdes som svåra. Ord som två av tre förklarade fel var t.ex. *vinglig* och *tillstött*. Det är inte helt självklart efter en lång vistelsetid att man kan ord, som kan räknas som relativt vanligt förekommande ord. Pilotundersökningen, trots bara tre informanter, visade att svårigheter kan finnas kring frekventa ord. Trots att det bara är fyra ord i felförklaringskategorin går förklaringarna åt olika håll. Det var intressant i pilotundersökningen. Jag tyckte inte att jag behövde förändra något i testupplägget utan kunde gå vidare med att undersöka läkargrupperna.

5.2 Självsfattning av svåra ord hos läkargrupperna (del A)

Bland EU-läkarna uppges totalt 118 ord som svåra med i genomsnitt 10 ord per informant i intervallet mellan 0 till 24 ord. Vistelsetiden kan kopplas till antal självskattade svåra ord. Vid informantens vistelsetid upp till 2,5 år uppges i genomsnitt 11 ord/informant som svåra. Vid informantens vistelsetid över 2,5 år uppges i genomsnitt 8 ord/informant som svåra. De mest frekventa orden som EU-läkarna uppgav som svåra ord: *glupskt* (11 informanter), *ältar* (8), *väsande* (7), *handlöst* (6), *flåsiga* (6), *tjuren* (6), *ängen* (6), *uppträtt* (5), *till trots* (5), *underbett* (4) och *se tiden an* (4). Totalt är det 43 olika ord som uppges som svåra.

I studerandegruppen var totalt 102 ord angivna som svåra ord. I genomsnitt 8 ord/informant i intervallet mellan 3 till 12 ord. Vid informantens vistelsetid upp till 2 år uppges i genomsnitt 10 ord som svåra/informant. Vid informantens vistelsetid över 2 år uppges i genomsnitt 7 ord som svåra/informant. De mest frekventa orden som studerandegruppen uppgav som svåra ord: *ältar* 11 informanter, *glupskt* (9), *flåsiga* (7), *tillstötte* (7), *väsande* (7), *underbett* (6), *stundtals* (5), *måttliga* (5), *till trots* (4), *se tiden an* (4), *handlöst* (4) och *skinkan* (4). Totalt är det 30 olika ord som uppges som svåra.

De flesta av orden som uppges som svåra i läkargrupperna (sju ord) är gemensamma för båda grupperna. Orden är av nordiskt/germanskt ursprung och är relativt frekventa vardagliga ord som bl.a. rör ord för kroppsdelar, hur man äter, talar, andas och hur man faller. Det är vissa fasta uttryck, enkla substantiv, olika typer av verb, adjektiv och adverb.

5.3 EU-läkarnas ordförklaringar (del B)

Ord som de flesta förklarar helt korrekt:

buken (12), *rejält* (11), *vattenkastning* (11), *frossa* (11), *uttalad* (11), *gått bort* (11), *svarar sämre på* (11), *höjd huvudända* (11), *skinkan* (10), *verkar helt borta* (10), *läggas in* (10), *slött* (10), *underviktig* (10) och *oavbrutet* (10).

Ord som de flesta förklarar delvis rätt:

bryta upp (7), *utfärda* (7), *drygt* (6) och *stirrar* (4).

Betydelseutvidgningar finns i ord som *underviktig*: 'anorexi', till ordet *sved*: 'det brinner', *ovårdad*: 'dålig hygien', *snyblar*: 'ramlar', i ordet *verkar helt borta*: 'medvetandesänkt'.

Betydelse reducering förekommer t.ex. i ordet *stirrar*: 'tittar med stora ögon', *utfärda*: 'skrivit' eller 'genomförde', *bryta upp*: 'sluta', till ordet *flytning*: 'vätska som rinner ur kroppen', till *fotryggen*: 'del av foten', *häftiga uppkastningar*: 'hosta upp något' till *medvetandesänkt*: 'inte bra kontakt med omgivningen' eller 'trött'.

Nysammansättning förekommer i ord som *andnöd*: 'lufthunger'.

Oprecisa uttryck förekommer i ord som *knappt*: 'minst', *drygt*: 'max', 'nästan'.

Utelämnat ord finns i ordet *fästingbiten*: 'insekt som...' till *häftiga uppkastningar*: 'kräkning'.

Felvalda ord och uttryck som i ordet *emellanåt*: 'stundsvis', till *inte ett dugg*: 'inte minst', *fotryggen*: 'baksidan av foten' och *höjd huvudända*: 'med huvudet på en stor ända'.

Ord som oftast får en felaktig förklaring:

Vinglig (4), *tillstött* (4) och *bettet* (4).

Kategorin **lexikala gissningar** innefattar orden *läggas in*: 'ligger på sängen', *emellanåt*: 'mellan måltiderna', till ordet *fotryggarna*: 'fot+rygg' och i ordet *andnöd*: 'olycka'.

Exempel på **felsvar med motsatsord** förekommer vid ord som *måttlig*: 'svår' eller 'stark', till *flåsig*: 'ej djup' och *se tiden an*: 'föret' eller 'har blivit dags'.

Felvalda ord och uttryck för kroppsdel förekommer i t.ex. ordet *skinkan*: 'i slutet av ryggen' till *fotryggarna*: 'område mellan foten och underbenen'.

I kategorin **felsvar utan ledtråd** finns ord som *häftiga uppkastningar*: 'avföringar som var i större mängd än normala' eller 'hosta', *se tiden an*: 'hunnit att ta hand om', till ordet *frånsett*: 'visar sig', *bettet*: 'tillfället då hon blev biten', 'händelse', 'insekten kan göra det' och i ordet *tilltagit*: 'att gälla'.

Orsaksförklaring till ett tillstånd istället för beskrivningen av själva tillståndet i ordet *vinglig*: 'yr'.

Ord med utelämnade förklaringar:

glupskt (8), *väsande* (6), *flåsig* (6), *vinglig* (5), *snubblar* (5), *ältar* (5) och *lägga på sig* (5).

Ord med felaktiga eller utelämnade förklaringar:

vinglig (9), *glupskt* (8), *väsande* (7), *flåsig* (7), *snubblar* (6) och *bettet* (6).

Alla ord förklaras helt korrekt av någon informant

Totalt fördelar sig de 552 ordförklaringarna på följande sätt:

Helt korrekt ordförklaring	=	348 (63 %)
Delvis rätt ordförklaring	=	72 (13 %)
Felaktig ordförklaring	=	47 (9 %)
Utelämnade ordförklaringar	=	85 (15 %)

5.4 Studerandegruppens ordförklaringar (del B)

Ord som de flesta förklarar helt korrekt:

buken (12), *läggas in* (11), *oavbrutet* (11), *underviktig* (11), *höjd huvudända* (11), *vattenkastning* (11), *klåda* (10), *gått bort* (10), *rejält* (9), *fottryggarna* (9), *fästingbiten* (9), *tilltagande* (9).

Ord som de flesta förklarar delvis rätt:

glupskt (6), *drygt* (6), *tillstötte* (6).

Betydelseutvidgningar finns med i ord som *medvetandesänkt*: 'medvetlös' i ordet *snubblar*: 'ramlar' eller 'faller omkull', till *stundtals*: 'från en lång tid'.

Betydelsereduceringar finns i ord som *glupskt*: 'mycket' till ordet *lägga på sig*: 'äta' till *sved*: 'ytlig smärta' och ordet *frossa*: 'darra'.

Oprecisa uttryck av måtts- och gradord som förekommer i ordet *drygt*: 'nästan', till *stundtals*: 'för länge', 'en nästan längre tid' och i ordet *knappt*: 'drygt' och 'bara'.

Bokstavlig tolkning av verb och flerordsuttryck som förekommer i ordet *gått bort*: 'att inte befinna sig' i ordet *ovårdad*: 'få ingen vård' och i ordet *verkar helt borta*: 'försvinner'.

Felaktiga ordkonnotationer finns i ordet *ältar*: 'tänka över' och 'kommer ihåg'.

Ord som oftast fått en felaktig förklaring:

väsande (9), *av och till* (9), *knappt* (5), *vinglig* (5), *måttlig* (5) och *skinkan* (5).

En kategori som innefattar många ord är:

lexikala gissningar som förekommer i t.ex. ordet *uttalad*: 'som talas ut' eller 'återberätta' till ordet *frånsett*: 'utan att se ut' eller 'som det inte ser ut' i ordet

verkar helt borta: 'mycket avstånd från den situation som man står' eller 'i smyg' i ordet *emellanåt*: 'mellan två måltider' vidare till *lägga på sig*: 'vila lite' till ordet *väsande*: 'väsas en penna' till *se tiden an*: 'hon sökte för tidigare tid' och *inte ett dugg*: 'dugg betyder passa bra'.

Fonologiska gissningar som i ordet *vinglig*: 'gnällig och lättirriterad', syftar kanske på stingslig. Ordet *snubbla* har fått betydelsen 'grubbla'.

Exempel på kategorin **motsatsord** förekommer i ordet *måttlig*: 'svår och stor', till *väsande*: 'snabb och kort andning', till *bryta upp*: 'bli tillsammans igen' och i ordet *fotryggarna*: 'fotsulorna'.

Felvalda ord och uttryck finns t.ex. i frasen *av och till*: 'till och med', 'av och an', 'p.g.a', 'för detta' och 'i och med'. I orden *häftiga uppkastningar*: 'kissar mycket' och i uttrycket *lägga på sig*: 'bli inlagd på sjukhus' och i ordet *flytning*: 'sekretess'.

Avslutningsvis ges exempel på **felsvar utan ledtråd** som i ordet *skinkan*: 'låret', 'höft', 'benet' eller 'bröst', till ordet *ovårdad*: 'skicklig' till *fotryggen*: 'nedre delen av magen' i ordet *knappt*: 'bara få', till *bryta upp*: 'tala om något' eller i ordet *utfärdat*: 'sparka'.

Ord med utelämnade förklaringar:

frånsett (7), *ältar* (5), *stirrar* (5), *flåsig* (4), *snubblar* (4) och *vinglig* (4).

Ord med utelämnade eller felaktiga förklaringar:

väsande (11), *vinglig* (9), *av och till* (9), *stirrar* (9), *måttlig* (8), *frånsett* (8), *snubblar* (7), *ältar* (7), *bryta upp* (6), *knappt* (6), *emellanåt* (6), *glupskt* (6), *flåsig* (6), *uttalad* (6) och *skinkan* (6).

Ord som ingen förklarar helt korrekt: *väsande*, *glupskt* och *vinglig*.

Totalt rör det sig om 46 ord och 12 informanter= 552 ordförklaringar.

Helt korrekt ordförklaring	=	278	(50 %)
Delvis rätt ordförklaring	=	91	(17 %)
Felaktig ordförklaring	=	113	(20 %)
Utelämnade ordförklaringar	=	70	(13 %)

Det är tydliga likheter i ord som återkommer i de båda läkargrupperna, men vissa skillnader finns. Det är flera ord med felaktiga eller utelämnade förklaringar i studerandegruppen, 15 ord (sex informanter och uppåt) jämfört med EU-läkarna i samma kategori (sex ord). Det är en större andel helt korrekta förklaringar hos EU-läkarna och fler utelämnade förklaringar.

Studerandegruppen har en större andel av delvis rätta ordförklaringar och betydligt fler felaktiga förklaringar.

6. Analys och diskussion

Syftet med min uppsats har varit att undersöka hur yrkesverksamma EU-läkare och en studerandegrupp av läkare från icke EU-land dels självschattar svåra ord, dels skriver egna förklaringar på 46 bjudord i medicinsk kontext. När det gäller självschattningen av svåra ord är det något färre angivna svåra ord i studerandegruppen, 102 ordträffar mot 118 bland EU-läkarna. Studerandegruppen uppger något färre svåra ord/person än EU-läkarna, med vistelsetid över 2 år respektive 2,5 år. I studerandegruppen är det totalt 30 olika ord som uppges som svåra och bland EU-gruppen är det 46 olika ord. Man kunde anta att det skulle vara tvärtom med tanke på att de verksamma EU-läkarna troligen möter dessa ord- och uttryck mer inom ramen för sitt arbete. Det som gör denna skillnad, antar jag, är att vistelsetiden är så olika inom ramen för grupperna. I studerandegruppen är det två personer som varit i Sverige upp till 1,5 år, medan i EU-gruppen är det fem läkare som endast varit upp till 1,5 år och det är en av EU-läkarna som uppger 24 ord som svåra. Det ger lite slagsida i materialet. När det gäller vilka ord som uppges som svåra är det påfallande stora likheter. Det är vardagliga ord som t.ex. rör ord för kroppsdelar eller som handlar om kroppen t.ex. ord för hur vi äter, talar, andas och faller.

När det gäller läkargruppernas ordförklaringar är det stora likheter mellan grupperna t.ex. vilka ord som de flesta förklarar helt korrekt t.ex. *buken*, *vattenkastning* och *rejält* för att nämna några. Det är dock en större andel av helt korrekta ordförklaringar bland EU-läkarna; 63 % mot 50 % i studerandegruppen och det mönstret stämmer med andelen felaktiga ordförklaringar också; 9 % bland EU-läkarna mot 20 % i studerandegruppen. Utelämnade förklaringar bland EU-läkarna är 15 % mot 13 % i andra gruppen. Delvis rätta förklaringar är fler i studerandegruppen 17 % mot 13 % i EU-gruppen. Det kan tolkas som att EU-läkarna bara svarar om de är säkra, om det råder ovisshet om betydelsen så lämnar de blankt. EU-läkarna förklarar med en större säkerhet och studerandegruppen är betydligt mer osäker i sina förklaringar. Detta kan ha ett samband med vistelsetid, på så sätt att EU-läkarna har ca 1 år mer i genomsnittlig vistelsetid än studerandegruppen alltså fått en större säkerhet över tid. Att ge egna förklaringar aktiverar det produktiva ordförrådet som utvecklas med tiden.

När kategorierna för felaktiga eller utelämnade ordförklaringar slås ihop är det fler ord (15 olika ord) i studerandegruppen som sex läkare eller fler inte klarar. Motsvarande siffra bland EU-läkarna är sex ord d.v.s. mindre än hälften så många ord som sex läkare eller fler inte klarar.

Intressant är att titta närmare på hur läkarna svarar i kategorin delvis rätt och se på vad som brister i förklaringarna. Jag har delat in studerandegruppens delvis rätt förklaringar i följande kategorier:

1. Betydelseutvidgningar i ord som t.ex. *snubblar*: 'ramlar', 'faller omkull' och *medvetandesänkt*: 'medvetlös'.
2. Betydelse reduceringar i ord som *lägga på sig*: 'äta', *sved*: 'ytlig smärta'.
3. Oprecisa uttryck av mått- eller gradord som i ordet *drygt*: 'nästan', *knappt*: 'drygt'.
4. Bokstavlig tolkning av verb och flerordsuttryck som i *gått bort*: 'att inte befinna sig', till *ovårdad*: 'få ingen vård'.
5. Felaktiga ordkonnotationer förekommer t.ex. i ordet *ältar*: 'tänka över' eller 'kommer ihåg'.

De första tre kategorierna finns även representerade bland EU-läkarna, däremot inte kategori fyra och fem. I den gruppen finns tre andra kategorier i stället som inte studerandegruppen har, nämligen felvalda ord och uttryck t.ex. i frasen *inte ett dugg*: 'inte minst' och *emellanåt*: 'stundsvis', ett exempel på en nysammansättning som i ordet *andnöd*: 'lufthunger' och utelämnat ord i förklaring av flerordsuttryck eller sammansättning som i ordet *fästingbiten*: 'insekt som... Med andra ord är det stora likheter i de delvis riktiga förklaringarna. Det är helt klart att en större säkerhet behöver utvecklas om ords betydelser för att inte missförstånd ska uppstå i ordanvändningen.

Ord som fått felaktiga förklaringar har jag delat in i olika kategorier. Läkargruppernas gemensamma kategorier är:

1. Lexikala gissningar som i *uttalad*: 'som talas ut', 'återberätta' eller till *emellanåt*: 'mellan måltiderna'.
2. Motsatsord som till exempel i ordet *måttlig*: 'svår och stor', *väsande*: 'snabb och kort andning' och *bryta upp*: 'bli tillsammans igen'.
3. Fel ordval som i ordet *fotryggarna*: 'område mellan foten och underbenen' och *häftiga uppkastningar*: 'kissar mycket'.
4. Felsvar utan ledtråd som t.ex. i *skinkan*: 'låret', 'benet' eller 'bröst' och *se tiden an*: 'hunnit att ta hand om'.

En kategori som bara finns i studerandegruppen är fonologiska gissningar som i ordet *snubbla*: 'grubbla'.

En kategori som bara finns bland EU-läkarna är orsaksförklaring som i ordet *vinglig*: 'yr'.

Utifrån studien kan inte några stora generaliseringar göras, för materialet är för litet. Men det finns tendenser som studiens resultat pekar på när det gäller just förståelsen av dessa ord och vilka typer av ord som är svåra. Av de 552 ordförklaringarna i varje läkargrupp klarar studerandegruppen att förklara 50 % helt korrekt och EU-läkarna 63 %. Det är en skillnad mellan grupperna. En annan skillnad verkar vara att EU-läkarna svarar om de är säkra medan studerandegruppen har fler delvis rätta förklaringar och alltså verkar gissa mer.

Ytterligare varierar vistelsetiden med ordförklaringarna; EU-läkarna som har 1 år mer genomsnittlig vistelsetid har fler helt korrekta ordförklaringar.

Detta visar att yrkesverksamma läkare klarar testet bättre men att det ändå råder brister i ordförklaringarna. En likhet mellan grupperna är att flera av svars-kategorierna är gemensamma i delvis rätt- och felaktiga förklaringarna. I följande stycke vill jag visa på flera kopplingar mellan undersökningens resultat och litteratur- och forskningsbakgrunden i uppsatsen, där svårigheter kan påvisas:

1. Antagandet att vissa sammansättningar kan vara svåra stämmer i ord som t.ex. *fotryggen* och *underbett*. Det kan jämföras med Josephson (1982:175) där just sammansättningar visade sig vara svåra att förklara.
2. En annan typ av ord som beskrivs i litteraturen och antas vara svåra är sammansatta verb och partikelverb (Enström 1996:57). Det stämmer med undersökningen; flera sammansatta verb är svåra att förklara för läkarna i ord som t.ex. *tillstötte*, *frånsett* och *uttalad*.
3. Svårigheter med synonymer eller ord som ligger nära varandra i betydelsen. Exempel på flera sådana ord i materialet som anges som synonymer är mått- och gradorden *knappt*, *cirka*, *nästan* och *drygt* som växlas om vartannat i förklaringarna.
4. Betydelseutvidgningar, som Viberg beskrivit kring verb (Enström 1996:42) finns också exemplifierat i undersökningen t.ex. av verbet *snubbla*: 'ramla' och i ordet *underviktig*: 'anorexi'.
5. Lexikala gissningsstrategier förekommer när man har en ledtråd från t.ex. ordets form för att testa sig fram till betydelsen. Det finns beskrivet tidigare i uppsatsen. Det förekommer i undersökningen i ord som *emellanåt*: 'mellan måltider' och *lägga på sig*: 'ligga på sängen'. Ett exempel på en nysammansättning, som är ett kreativt drag i sökandet efter betydelsen, finns också i undersökningen i ordet *andnöd*: 'lufthunger'.
6. Svårigheter med frekventa ord. De flesta ord i undersökningen är frekventa för en infödd språkbrukare, men det innebär inte att det automatiskt är det för en andraspråksinlärare. Exempel på ord är t.ex. *vinglig*, *knappt*, *stirrar* och *emellanåt*.
7. Ord i kombination. Vid förståelse av ord i kombination går det inte att gissa sig till uttryckets betydelse utifrån de enskilda orden utan uttrycket eller idiomet måste förstås i sin helhet. Exempel på svårigheter att förklara sådana ord från undersökningen är uttrycket *se tiden an*, *verkar helt borta* och *inte ett dugg*.

8. Resonemanget kring ämnesberoende ord som är abstrakta men allmänna i språket, som kan vara svåra att förstå, finns också exemplifierat i materialet som i orden *frånsett* och *uttalad*. Även mer ämnesrelaterade- och frekventa ord kan vara svårt. Det visas i undersökningen i ord som *flåsig* och *skinkan*.

Avslutningsvis kan sammanfattas att de yrkesverksamma EU-läkarna lyckas i högre grad än läkarna i studerandegruppen. Det finns en överensstämmelse mellan en större andel helt korrekta ordförklaringar och vistelsetid. Siffrorna visar, trots det, att drygt 30 % av orden skapar osäkerhet och svårigheter hos de yrkesverksamma läkarna och 50 % i studerandegruppen. Jag anser att syftet är uppnått i studien och att resultatet visar att gruppen utländska läkare behöver en god språklig introduktion inför uppgiften att arbeta i den svenska sjukvården. Flera läkare uttryckte att det stora behovet i användningen av svenskan är att tillägna sig ett större ordförråd för att bli säkrare i att använda ord med t.ex. olika stilnivåer och att förstå vad patienten menar mellan raderna. Tankar har väckts utifrån studien att det vore intressant att göra en longitudinell studie där en eller flera läkare kan följas under en längre tid för att kartlägga deras ordförrådsutveckling och ordanvändning. Det finns exempel på landsting som har utformade introduktionsprogram. Intressant vore att följa läkare i olika introduktionsprogram för att beskriva språkutveckling och ordtillägnande. Angeläget är att det utarbetas strategier för hur vården kan ta emot utländska läkare på ett sätt som skapar säkerhet och trygghet i användningen av svenskan.

Litteraturlista

- Aitchison, J. 1987. *Words in the mind*. Oxford: Basil Blackwell.
- Andersen, R. 1996. Om Mellomnivåtesten i norsk for fremmedspråklige og om kandidatenes forutsetninger. I: *Språk-utvärdering-test, rapport från ASLA:s höstsymposium 1994*. Uppsala. S. 95-107.
- Brodda, B. 1973. *Några semantiska grundbegrepp*. Stockholm: Skriptor Förlag.
- Enström, I & M Holmegaard. 1993. Ordförråd och ordinläring. I: Ceru, E. (red.) *Svenska som andraspråk, Lärarbok 2. Mera om språket och inläringen*. Stockholm: Natur och Kultur. S. 164-191.
- Enström, I. 1996. Testning av andraspråksinlärares lexikaliska kompetens. I: *Språk-utvärdering-test, rapport från ASLA:s höstsymposium 1994*. Uppsala. S. 17-27.
- Enström, I. 1996. *Klara verba*. Göteborg: Institutionen för svenska språket.
- Enström, I. 1997. Kan lätta ord vara svåra? I: *Svenska som andraspråk och andra språk, festskrift till Gunnar Tingbjörn*. Göteborg: Institutionen för svenska språket. S. 73-85.
- Enström, I. 2003. *Verb med variation*. Lund: Folkuniversitetets Förlag.
- Enström, I. 2004. Ordförråd och ordinläring med särskilt fokus på avancerade inlärare. I: Hyltenstam, K & I, Lindberg (red.) *Svenska som andraspråk- i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur. S.171-195.
- Frick, N & S, Malmström. 1976. *Språkklyftan. Hur 700 ord förstås och missförstås*. Stockholm: Tidens förlag.
- Josephson, O. 1982. *Svåra ord*. Stockholm: Institutionen för nordiska språk.
- Kotsinas, Ulla-Britt 1982. *Svenska svårt. Några invandrares svenska talspråk*. (Meddelanden från institutionen för nordiska språk, MINS 10.) Stockholm: Stockholms universitet.
- Källquist, E. 1980. *Svåra ord*. Lexikon över 12000 ord med förklaringar. Stockholm: Natur och Kultur.
- Liljestrand, B. 1993. *Så bildas orden*. Lund: Studentlitteratur.
- Lindberg, I. 2006,a. Med andra ord i bagaget. I: Bjar, L. (red.) *Det hänger på språket*. Lund. Studentlitteratur. S. 57-85.
- Lindberg, I. 2006,b. Bedömning av skolrelaterat ordförråd. I: Olofsson, M. (red.) *Symposium 2006 bedömning, flerspråkighet och lärande*. Stockholm: HLS Förlag. S. 83-107.
- Linell, P. 1982. *Människans språk*. Malmö: Liber.
- Linnarud, M. 1993. *Språkforskning för språklärare*. Lund: Studentlitteratur.
- Luthman, H. 2002. *Svenska idiom*. Lund: Folkuniversitetets Förlag.
- Malmgren, Sven-Göran 1994. *Svensk lexikologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Nation, P. 2001. *Learning vocabulary in another language*. Cambridge University Press.
- Viberg, Å. 1993. Andraspråksinläring i olika åldrar. I: Ceru, E. (red) *Svenska som andraspråk, Lärarbok 2. Mera om språket och inläringen*. S. 13-83.

Statistik över utländska läkare i Sverige

<http://www.dagensmedicin.se/nyheter/2008/01/16/rekordmanga-utlandska-laka/index.xml> Hämtad 2009-06-01

www.socialstyrelsen.se

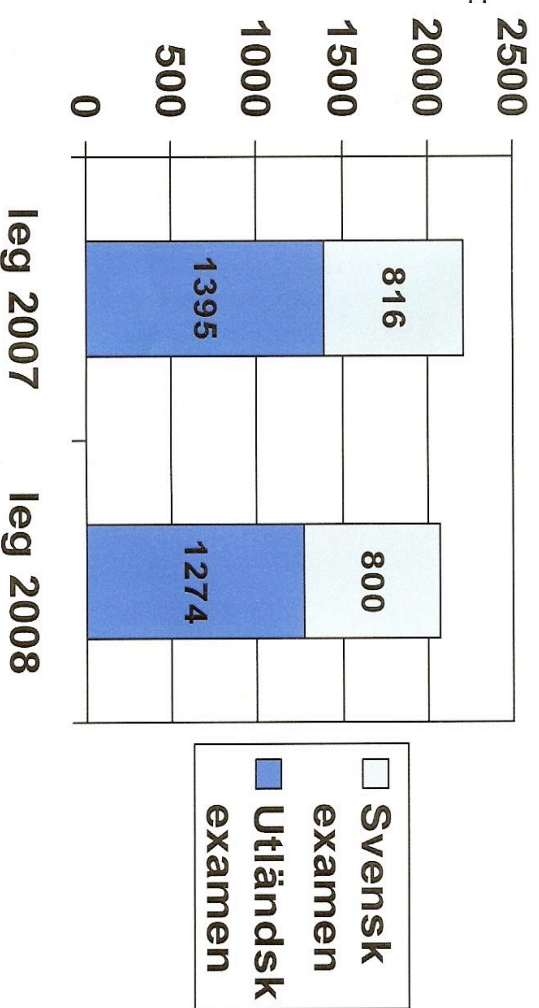
Läkare med utländsk leg 2007

Hittills har 2 211 svenska läkar-legitimationer utfärdats 2007. Sammanlagt 1 395 av dessa (63%) gick till personer som har sin läkarexamen från ett annat land än Sverige.

Källa: www.socialstyrelsen.se

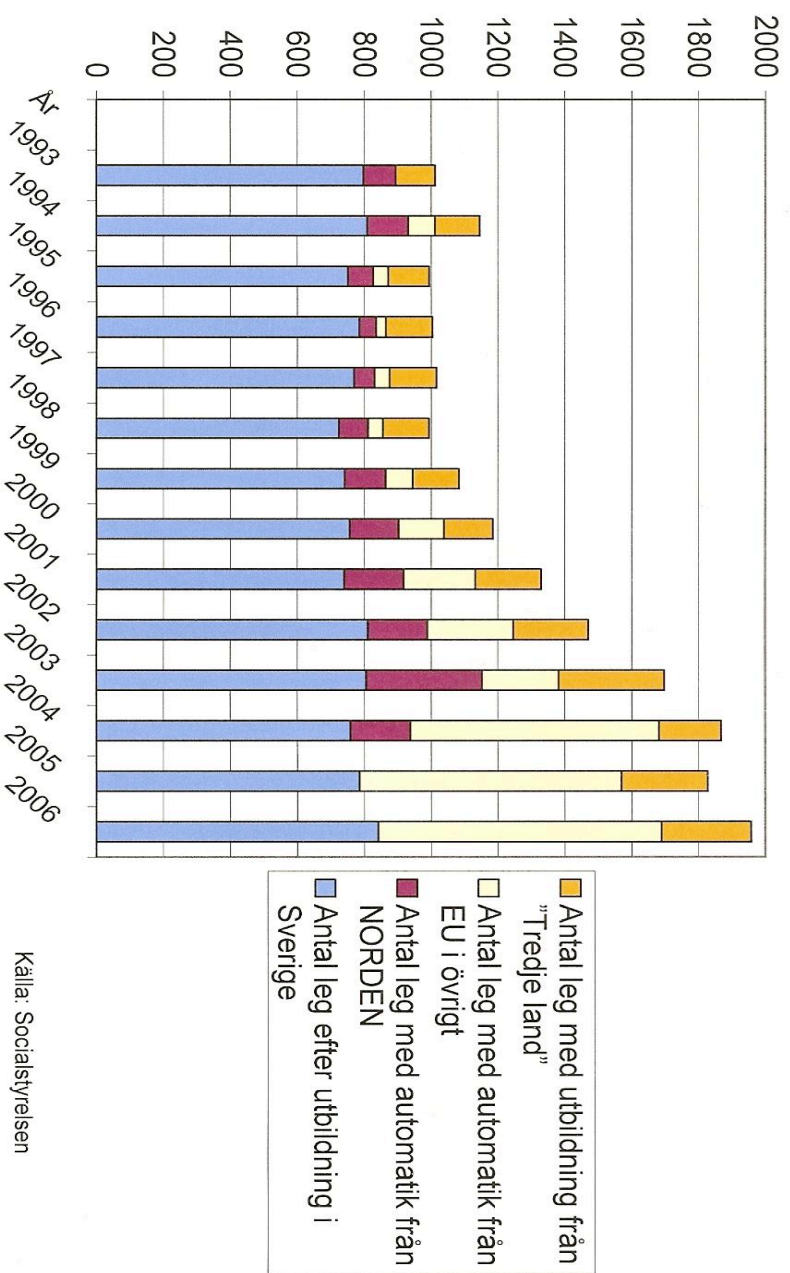
Härifrån kom de flesta med utländsk utbildning som fick svensk legitimation 2007:

1. Tyskland 14%
2. Grekland 14%
3. Danmark 12%
4. Rumänien 8%
5. Ungern 7%
6. Polen 6%
7. Norge 3%
8. Island 2%
9. Tjeckien 2%

Svensk läkarlegitimation - utbildningsland

Svensk läkarlegitimation - utbildningsland

Källa: Socialstyrelsen

Hej!

Jag heter Björn Hagström och arbetar som lärare i svenska som andraspråk. Jag studerar detta läsår en fördjupningskurs i svenska som andraspråk vid Göteborgs universitet. Kursen innefattar både litteraturstudier och uppsatsarbete.

Vårterminen 2009 arbetar jag med en uppsats i svenska kring EU-läkares ordförståelse i svenska. Arbetet består dels av litteraturstudier om ordinläring- och ordförståelse av ett andraspråk, dels en egen undersökning om ordförståelse. Min uppsats är alltså en del av min kurs under det här året. Syftet med uppsatsen är att lära mig mer om ordförståelse hos en viktig yrkesgrupp i vårt samhälle. Att synliggöra både enklare och svårare delar av svenskans ordförråd.

I och med att vi har fri rörlighet att arbeta inom Europeiska Unionen, är jag nyfiken på gruppen EU-läkare, när det gäller ordförståelsen i svenska.

Beskrivning av undersökningen.

Undersökningen innebär att förklara vissa givna ord och uttryck från patienters symtombeskrivningar, det är både vanliga svenska och ord från det medicinska området.

Det tar ca 40 min att genomföra undersökningen.

Jag hoppas du vill vara med i min undersökning. Jag tar då personlig kontakt om en lämplig tid att träffas.

Vänliga hälsningar

Björn Hagström

bha@utb.simrishamn.se

Bilaga 4. Självskattning av svåra ord (A) och ord att förklara (B)

A/ Läs meningarna nedan och stryk under ord, du själv anser att, du inte behärskar.

1. Efter Vasaloppet hade hon fått rejäla skavsår på hälarna.
2. När AT-läkaren lyssnade på mannens hjärta konstaterade han att andningen var svag och väsende.
3. Förslaget på mötet väckte måttlig entusiasm bland deltagarna.
4. Utslag på fotryggen har uppträtt stundtals under tre års tid.
5. Jag har väntat på besked i drygt en månad.
6. Miljöpolitiker arbetar för en hållbar utveckling på lång sikt. Det gäller att se tiden an.
7. Den besvärliga klådan i underlivet ville aldrig ge med sig.
8. När den astmatiske mannen försökte springa till bussen hördes hans flåsiga andning.
9. Barnet åt glupskt med fingrarna.
10. Sedan jag fick problem med bihålorna sover jag alltid med höjd huvudända.
11. Tjuren på ängen kom allt närmare och stirrade argsint på mig.
12. Skolverket har utfärdat nya reglementen angående jämställdhet.
13. Svårare underbett kan åtgärdas av tandläkaren.

14. Patienten nämnde att smärtan i skinkan tilltagit den senaste tiden.
15. Värmen till trots kom frossan smygande.
16. När feber tillstötte blev jag tvungen att vara hemma.
17. Vid akut andnöd bör man ringa 112.
18. Vid långvariga uppkastningar blir magen till slut helt tom.
19. Innan mannen hamnade i koma var han medvetandesänkt i två dagar.
20. När jag pratade med den deprimerade grannfrun igår verkade hon emellanåt helt borta.
21. Värk i nedre delen av buken kan tyda på en blindtarmsinflammation.
22. Politikern talade ut i tidningen om sina alkoholproblem.
23. Efter två månaders oavbruten behandling avslutades medicineringen.
24. Att läggas in för observation över natten är ibland nödvändigt.
25. Barnet svarar sämre på smärtstimuli än tidigare.
26. Socialstyrelsen diskuterar det tilltagande alkoholmissbruket.
27. Fotbollsspelaren har uttalade ledbesvär efter en lång fotbollskarriär.
28. Kvinnan föll handlöst i gatan efter att ha snubblat på trottoaren.

29. Han kan inte släppa tankarna på den orättvisa behandlingen, utan ältar problemet om och om igen.

30. En gravid kvinna ringer till MVC i graviditetsvecka 22 på grund av att hon har noterat lite ökad flytning, men inte blödning.

Ord att förklara .

B/ Förklara de fetstilta orden

1. Med polis kommer en 65-årig man som till att börja med uppfattats som att han är **rejält** berusad men som på väg till häktet blev alltmer **medvetandesänkt**. Man tyckte också att han hade en konstig andedräkt. Läkaren finner en medvetandesänkt man med snarkande, **flåsig** andning.

rejält _____

medvetandesänkt _____

flåsig _____

2. Kalle, 56 år gammal, är tidigare frisk och röker inte. Han har tidigare sökt sin husläkare för oregelbunden hjärtrytm. I går blev han kallsvettig och hade **häftiga uppkastningar**. Med anledning av det sökte han akut läkarvård. Han hade vid inkomsten **väsande** andning.

häftiga uppkastningar _____

väsande _____

3. Ung patient insjuknat med blodiga diarréer sedan någon vecka. Coloskopi visar en **måttlig** inflammation upp till 30 cm ovanför normal slemhinna.

måttlig _____

4. På akutmottagningen söker Anna, 29 år, på grund av problem med **vattenkastningen**. Hon känner sig svullen i kroppen och har diffus tyngdkänsla i ryggen och hon uppvisar ödem över **fotryggarna**. Hon har även **stundtals** haft besvär med **flytningar**.

vattenkastningen _____

fotryggarna _____

stundtals _____

flytningar _____

5. En patient sökte hjälp på vårdcentralen för smärtor i **buken**. Det hade han haft i över en vecka men han hade velat **se tiden an**. Läkaren skickade remiss till sjukhuset för vidare undersökning.

buken _____

se tiden an _____

6. En mamma kom in med sin 15-åriga son. Pojken klagade över **klåda** han haft i ljumskarna i **drygt** en vecka. Det började med ett sår som **sved**, men nu övergått i klåda.

klåda _____

drygt _____

sved _____

7. En 7-åring kommer till vårdcentralen för svår huvudvärk, som han har sedan tre veckor. Han har bra aptit och äter ganska **glupskt**. Däremot betar han sig lite konstigt **emellanåt**, han bara **stirrar** och **verkar helt borta**, berättar mamman.

glupskt _____

emellanåt _____

stirrar _____

verkar helt borta

8. En kvinna i 55-årsåldern inkommer till akuten för **andnöd**, sedan hon fallit av en häst. Hon har ont i ryggen och smärta i ena **skinkan**. Hon bör ligga med **höjd huvudända**.

andnöd _____

skinkan _____

höjd huvudända _____

9. Lars kommer till sjukhuset med sin far, som är orolig för sin son. Lars är 22 år och har under oförklarliga omständigheter kört av vägen med föräldrarnas bil. Han hade psykiska problem för ett år sedan, och har **av och till** varit svår att få kontakt med. Lars är **inte ett dugg** intresserad av att komma till sin läkare.

av och till _____

inte ett dugg _____

10. Patienten **svarar sämre på** den nya doseringen.

svarar sämre på _____

11. Socialstyrelsen har **utfärdat** förordningen Lex Maria.

utfärdat _____

12. En 17-årig flicka söker hjälp på vårdcentral för sin orkeslöshet. Hon uppför sig **slött** och är väldigt hängig. Efter undersökning konstaterar läkaren att hon är något **underviktig**. Hon bör **lägga på sig** lite, anser läkaren.

slött _____

underviktig _____

lägga på sig _____

13. En 53-årig kvinna söker för huvudvärk, trötthet och diffusa ledbesvär. Hon berättar att hon för ett halvår sedan blev **fästingbiten** och undrar om **bettet** kan vara orsaken till besvären.

fästingbiten= _____

bettet= _____

14. En 67-årig man inkommer med svår smärta och svullnad i vänster knä som **tilltagit** sedan 3 dagar. Han har inte skadat knäet. Sedan 2 dagar har feber **tillstött** och han har nu **frossa**.

tilltagit _____

tillstött _____

frossa= _____

15. Jonny ser **ovårdad** ut och talar **oavbrutet** vid inkomsten till sjukhuset.

ovårdad _____

oavbrutet _____

16. Patienten måste **läggas in** på en medicinsk avdelning för utredning.

läggas in _____

17. En 63-årig storrökare söker på vårdcentral för långsamt **tilltagande** besvär med andfåddhet. Han har nedsatt andningsljud.

tilltagande _____

18. En 60-årig överviktig man söker på akutmottagningen. Har under natten akut fått värk, rodnad och svullnad i vänster stortå. Kliniskt har patienten en **uttalad** akut artrit i MP I leden med intensiv ömhet vid beröring.

uttalad _____

19. En pappa söker med sin 3 år gamle son på grund av kräkningar. Pojken har sovit sämre än vanligt, varit gnällig men lugnat sig när han fått välling. Pappan tycker också att pojken varit gnälligare och besvärligare än vanligt och att han **snuiblar** mycket.

snuiblar _____

20. På vårdcentralen, där du tjänstgör som läkare, träffar du 32-åriga Cecilia som kommer på ett återbesök. Hon sover dåligt, äter dåligt, **äftar** gamla problem, är ständigt trött och tycker ingenting är roligt.

äftar _____

21. Stina berättar att hon sedan tre dagar haft ett tryck över bröstet vid promenader. Senast igår kunde hon **knappt** gå 50 meter innan hon fick stanna på grund av smärta. Patienten är tidigare frisk, **frånsett** lindriga nervösa besvär.

knappt _____

frånsett _____

22. Märta Johansson, Dalstigen 2 söker vårdcentralen på grund av stark oro i samband med att modern **gått bort** för 2 dagar sedan. Hon vet inte hur hon ska klara allt som väntar med praktiska göromål. Hon har tidigare aldrig behövt ta något lugnande och är i övrigt frisk.

gått bort _____

23. Du är AT-läkare på en vårdcentral. En 40-årig man söker med önskemål om sömnmedicin. Han berättar att han för någon vecka sedan gjorde slut med sin sambo sedan 10 år. Orsaken var upprepade bråk dem emellan. Han var först lättad över att ha vågat **bryta upp**, men efterhand har han börjat sakna henne och tycker nu att beslutet var förhastat.

bryta upp _____

24. Anna, 6 år, har sedan 4 veckor haft kräkningar på morgnarna. Den senaste veckan har hon dessutom haft huvudvärk och varit lite **vinglig**. Men hon har inte haft diarré, feber eller andra infektionssymtom.

vinglig _____